

Anita Peti-Stantić

Filozofska fakulteta, Zagreb

UDK 81'373.423=163.6=163.42

UDK 81'374.822=163.6=163.42

Pravi in lažni slovenski in hrvaški prijatelji

Prispevek na podlagi konkretnih vprašanj, ki so se zastavila ob izdelavi novega *Velikega sodobnega slovensko-hrvaškega in hrvaško-slovenskega slovarja* (Veliki suvremeni slovensko-hrvatski i hrvatsko-slovenski rječnik), s kontrastivnega stališča obravnava odnose izraza in pomena v slovenščini in hrvaščini. Ob konceptu popolne ekvivalence, ki pa ne vzdrži, avtorica pokaže, da je že pri določanju pomena »pravega prijateljstva« med slovenščino in hrvaščino treba formulirati kriterije, ki so nujni in zaželeni. Primerjalna analiza slovenščine in hrvaščine kaže, da gre za temeljne odnose, ki se sistematsko ponavljajo v celotnem besedišču. Sistemizacija leksikalnih odnosov, ki zajema t. i. prave prijatelje, različne tipe lažnih prijateljev in besede popolnoma različnega izraza in pomena, kaže na stopnjevitost odnosov od najmanj do najbolj podobnega na vseh kognitivnih ravneh.

slovenščina, hrvaščina, pravi prijatelji, lažni prijatelji, sistemizacija leksikalnih odnosov

Taking specific research questions that were asked at the time of compiling of the new *Big Contemporary Slovene-Croatian and Croatian-Slovene Dictionary* as a starting point, the author contrasts and analyses the relationship between form and meaning in the Slovene and Croatian lexicons. Considering the concept of full equivalence to be untenable, the author advocates the identification of necessary and desirable criteria for the analysis of real »lexical friends«. Contrastive analysis shows that these are the basic relationships systematically found and replicated in the whole lexicon. Systematisation of the lexical relationship, which encompasses units such as real friends, different types of false friends and words that differ entirely in their form and meaning, indicates that there is a gradient relationship from least to most similar at all cognitive levels.

Slovene, Croatian, real friends, false friends, systematisation of lexical relationships

1 Uvod

Slovenščina in hrvaščina sta si med južnoslovanskimi jeziki najbližji, razlog za to pa v veliki meri izhaja iz genetskega sorodstva (kar v primeru slovenščine in hrvaščine ne pomeni samo tega, da izvirata iz skupnega praslovanskega prajezika, ampak tudi to, da sta se zelo pozno ločili od skupnega debla) in dejstva, da sta ohranili skupne tipološke lastnosti (kar pomeni, da prepoznamo enake strukture na vseh ravneh jezikovne analize). Poleg tega sta slovenščina in hrvaščina stoletja dolgo živeli in se spreminjali kot sosednja jezika, pogosto pa sta se med seboj tudi prepletali.

Razumevanje odnosov med jeziki kot celotami in nadalje razumevanje odnosov med posameznimi besedami je odvisno od različnih dejavnikov, med katerimi so najbolj izpostavljeni sociolingvistični in psiholingvistični dejavniki, posebej pa izobrazba govorcev. S stališča sociolingvistike so jeziki lahko v hierarhičnem odnosu, kot sta bili v zgodovini slovenščina in hrvaščina v odnosu do nemščine ali kot sta danes slovenščina in hrvaščina v odnosu do angleščine, ali pa v nehierarhičnem (ali veliko manj hierarhičnem) odnosu, kot sta bili v toku zgodovine slovenščina in hrvaščina med seboj. Razumljivo je, da ti odnosi vplivajo na količino in vrsto prepletanja ter na razumevanje odnosov med besedami. Psiholingvistika nam pomaga določiti, kako posamezniki in skupine pristopajo k lastnemu

in potem tudi k drugemu jeziku s stališča jezikovnega procesiranja, to je produkcije in razumevanja naštetih odnosov. Govorci nekega jezika se razlikujejo po stopnji pozornosti, ki jo posvečajo fonološkim, morfološkim, skladenjskim in pomenskim značilnostim. Dąbrowska (2012) eksperimentalno razbija mit, da vsi govorci enako obvladajo jezik. Čeprav Dąbrowska v besedilu obravnava najbolj osnovne prvine slovnične strukture, se povsem isto kaže na leksikalni ravni, posebej ko gre za konstrukcijo J2 (Dąbrowska 2009). Ta ugotovitev ima zelo pomembne metodološke implikacije za jezikovno znanost, posebej za preučevanje odnosov med jeziki. To zelo dobro opazi že Kalenić (2001: 55):

»Skrivnost« pomenoslovja je prav v njegovi celoviti variantnosti, strukturiranje pa je odvisno od *različnih omejitev, dodatnih opisov in priložnostnih izbir* [poudarila avtorica]. Vsako globlje razmišljanje o besedi nas bo popeljalo v negotov, a pisan in privlačen svet zunajjezikovnega statusa, kjer so opazni sledovi zgodovine, kulturne zgodovine, literature, etnologije, psihologije, sociologije, kjer so razpoznavni sledovi raznih razvojnih etap, medsebojne odvisnosti besed pa tudi odvisnost od celotnega jezikovnega sistema.

2 Slovar kot okno v kognitivni svet jezikovne skupnosti

Danes slovar predstavlja vir, ki je skupaj z ostalimi dostopnimi viri, predvsem elektronskimi korpusi (pisnega in govornega jezika) in podatkovnimi zbirkami, namenjen vsem, ki želijo poizvedeti ali preveriti pomen in slovarske oznake posamezne besede, se naučiti rabe besede, skladenjskega ujemanja z drugimi besedami in nekaj o izraznem in frazeološkem potencialu besede. Zato je v današnjem času pri procesu sestavljanja slovarja nujno upoštevati vse dostopne vire, saj je le tako mogoče opazovati različne pomene posamezne besede in primere leksikografskih (pa tudi prevajalskih) ustreznic.

V Sloveniji načrtujejo konceptualno zasnovo novega slovarja sodobnega slovenskega jezika, saj *Slovar slovenskega knjižnega jezika* izhaja iz besedišča in znanstvenega pogleda na jezik, ki sta stara že več kot trideset let. Poleg dosežkov korpusnega jezikoslovja, ki se je razvilo prav v zadnjih tridesetih letih, nova generacija slovenskih leksikografov v veliki meri upošteva tudi dosežke kognitivnega jezikoslovja.¹ Na Hrvaškem je bil leta 2002 objavljen *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, ki je v skoraj identični obliki dostopen tudi v elektronski obliki.² Modernost tega slovarja, ki ne temelji na sodobnih dosežkih korpusnega preučevanja jezika, se kaže le v tem, da ne gre več za slovar srbohrvaškega jezika, ampak za »prečiščen« slovar hrvaškega jezika. Obstoječa elektronska jezikovna infrastruktura v obliki korpusov je v obeh jezikih uporabna za izkušene leksikografe, pa tudi za vse druge zainteresirane uporabnike.³

3 Pravi in lažni (jezikovni) prijatelji

Če se vprašamo, koliko je pravih in koliko lažnih prijateljev med slovenščino in hrvaščino, moramo najprej določiti kriterije za obravnavo. Lahko rečemo, da so pravi jezikovni prijatelji zanesljivi in lahko nadomeščajo drug drugega v vseh situacijah, lažni pa tisti, ki jih različno dojemamo in prepo-

1 Glej objave in projekte na internetni strani www.trojina.si.

2 Glej <http://hjp.novi-liber.hr>.

3 Predvsem korpusa *GigaFIDA* (www.gigafida.net) in *Hrvatski nacionalni korpus* (www.hnk.ffzg.hr).

znavamo. Jezikoslovna obravnava t. i. lažnih prijateljev⁴ se je v zadnjih dvajsetih letih začela manj impresionistično in bolj znanstveno utemeljno ter s kognitivne perspektive.⁵ Gre za perspektivo, ki po eni strani ponuja integrirani vpogled v bistvo medsebojnega odnosa slovnice in slovarja⁶ in po drugi strani vpogled v problematiko lažnih prijateljev s stališča metonimije.

Jezikoslovci so v različnih poskusih tipologije različno razmejili in nato poimenovali odnose, v katerih so besede, ki govorce drugega jezika vabijo k pretirani in nepravilni generalizaciji.⁷ Na podlagi skupnih značilnosti govorec in prevajalec obravnavata takšne besede kot prave prijatelje, torej kot enote, ki so med seboj povsem nadomestljive. Kot orientacijsko izhodišče analize prevzemam najbolj znano definicijo lažnih prijateljev iz hrvaškega jezikoslovja, ki jo je formuliral Ivir (1984): »Lažni prijatelji so pari jezikovnih (ne samo leksikalnih) enot v dveh različnih jezikih, ki imajo nekaj skupnega, ampak niso povsem enaki.« Definicija kljub svoji splošnosti odpira vsaj dve osrednji vprašanji: 1. v kakšnem odnosu so leksikalni in neleksikalni lažni prijatelji; 2. kaj je lahko skupno in kaj različno v vsakem posameznem paru besed. V prispevku se posvečam drugemu vprašanju in o specifično slovničnih odnosih ne bom govorila zunaj prepleta leksikalnega in slovničnega, ki se mu ni mogoče izogniti.

Med nesorodnimi jeziki sodijo med lažne prijatelje predvsem internacionalizmi in izposojenke. Med sorodnimi jeziki pa gre za bolj zapletene in zanimive odnose, o katerih govorim na podlagi konkretnih vprašanj, ki so se zastavila ob izdelavi novega *Velikega sodobnega slovensko-hrvaškega in hrvaško-slovenskega slovarja* (Veliki suvremeni slovensko-hrvatski i hrvatsko-slovenski rječnik).⁸

Pri konceptu popolne ekvivalence, ki pa ne vzdrži, je treba že v primeru določanja pomena pravega prijateljstva med slovenščino in hrvaščino formulirati kriterije, ki so nujni in zaželeni. Primerjalna analiza slovenščine in hrvaščine kaže na temeljne odnose, ki se sistemsko ponavljajo tudi v celotnem besednem zakladu. Če iščemo besede, ki so povsem iste tako na izrazni in pomenski strani kot tudi na strani uporabne funkcionalnosti, je takih besed veliko manj, kot se zdi na prvi pogled, za kar obstajata dva razloga: (1) fonološka (predvsem naglasna) in morfološka enota slovenščine in hrvaščine se razlikujeta ter (2) vezljivi potenciali besed so v slovenščini in hrvaščini različni. Oboje sodi v preplet leksikalne in slovnične, fonološke, morfološke in skladenske plati. Med primere pravih prijateljev s popolnim ujemanjem sodi veliko internacionalizmov in izposojenk, npr.:

4 Čeprav gre za metaforično rabo, je termin *lažni prijatelji* sprejet v jezikoslovni literaturi. V drugačnem kontekstu bi bilo primerno uporabiti termine *medjezikovni sinonimi* in *medjezikovni homonimi*.

5 V svetovnem jezikoslovju se je v zadnjem času s temo lažnih prijateljev največ ukvarjal Chamizo Domínguez (Chamizo Domínguez 1999, 2006, 2007; Chamizo Domínguez, Nerlich 2002). Na Hrvaškem je ta tema pritegnila številne jezikoslovce. Med njimi je Ivir, ki je prvi uporabil termin *lažni parovi* (1968). Danes se s to temo ukvarjajo Brdar, Brdar Szabó (1995), Antunović (1996), Ljubičić (2001), v zadnjem času tudi jezikoslovci, ki so bolj usmerjeni na slovanske jezike, kot so Popović, Trostinska (1988, 1989), Bunčić (2000), Kalenić (2001), Lewis (2002, 2008, 2010) in Tušek (2011).

6 To pomeni, da se tako od slovarja kot tudi od slovnice pričakuje sistemskost in motiviranost, in ne samo popisovanje besed.

7 Nekatera poimenovanja so: angl. *false friends*, *false pairs*, *deceptive cognates*, *trap words*; nem. *falsche Freunde*, *trügerische Verwandten*, *täuschende ähnliche Zwillinge*; fr. *faux amis*, *mots perfides*, hrv. *lažni parovi*, *lažni prijatelji*, *nepravi prijatelji*, *lažna braća*, *neprave srodnice*; slov. *lažni prijatelji*.

8 Zaradi prostorske omejitve bom govorila samo o nekaterih izpostavljenih primerih iz slovensko-hrvaškega dela slovarja.

abdicirati *svrš/nesvr* **abdiciram** abdicirati

abdómen *m (anat)* abdómen

abecéda ž abecéda **Morsejeva abeceda** *morseova abeceda*. **po abecedi** *abecedno/po abecedi*.

Kot prave prijatelje je treba obravnavati tudi besede, ki se razlikujejo v naglasu, vendar se ujemajo na vseh drugih ravneh in so v slovarju takoj za navedenimi, npr.:

abecéden *prid* äbecëdan **abecedni vrstni red** *abecedni redosljied*

abecédno *pril* äbecëdno **abecedno urejeno** *abecedno uređeno*.

äbnormálen *prid* äbnormálan

Kot primere pravih prijateljev lahko naštejemo tudi besede skupnega slovanskega izvora, čeprav so ti pari veliko redkejši:

kížno *sr* kízno **neobdelano krzno** *neobrađeno krzno*

Menim, da lahko med prave prijatelje štejemo tudi besede skupnega slovanskega izvora, katerih raba se ne prekriva popolnoma, vendar so si dovolj blizu, da to ne predstavlja težav:

imé *sr* 1. ìme **ime in priimek** *ime i prezime*. **dekliško ime** *djevojačko ime*. **podpisala se je s celim imenom** *potpisala se punim imenom (imenom i prezimenom)*. **krstno ime** *krsno ime*. **Kako ti je ime? Kako se zoveš? ljubkovalno ime** *ime od milja/odmilnica/ hipokoristik*. **lastno ime** *vlastito ime, vlastita imenica*. (*ekspr*) **v imenu zakona u ime zakona**. 2. náziv **ime tovarniškega kompleksa** *naziv tvorničkoga kompleksa*.

Sem sodijo tudi besede, ki imajo isti izraz in skoraj povsem prekrivno rabo, razen v specifičnih primerih in frazemih:

kúhati *nesvr* **kúham** *kúhati* **kuha kavo/krompir** *kuha kavu/krumpir*. **kuhali so jezo na koga** *uzeti koga na zub*. **kuha mulo duri se**. **kúhati se** *kúhati se (ekspr)* **nekaj se kuha** *nešto se kuha*.

Obstajajo pa tudi besede, ki se poleg naglasa izrazno razlikujejo samo v enem, bolj ali manj sistematičnem fonološkem detajlu in do zdaj niso bile posebej izpostavljene:

kúpec *m* **kúpca** *kúpac*

igráča ž *igračka*

lažnívec *m* **lažnívca** *lážljivac*⁹

Ko ozavestimo, da je v slovenščini in hrvaščini veliko besed v omenjenih odnosih, postane jasno, da je obravnava besed, ki jih štejemo med prave prijatelje zaradi leksikalnih odnosov znotraj enega jezika in s tem posledično tudi medjezikovno, stopenjska – od najmanj do najbolj podobne besede na vseh kognitivnih ravneh. Lažnih prijateljev med slovenščino in hrvaščino je v slovarju veliko, povprečno vsaj en na slovarsko stran, zato v nadaljevanju predstavljam sistemizacijo

⁹ Zaradi sistemskosti sta primera *kupec* in *lažnivec* bolj prepoznavna kot prava prijatelja kot npr. *igračka*.

možnih odnosov, ki zajema oba skrajna pola – najbolj in najmanj prekrivnega – in lažne prijatelje kot najbolj zanimivo sredino.

4 Sistemizacija leksikalnih odnosov

V sistemizaciji leksikalnih odnosov so pravi prijatelji najbolj prekrivni.

4.1 Pravi prijatelji

4.1.1 Pravi prijatelji, ki so isti, imajo popolnoma isto obliko (isti fonološki sestav, vključujoč naglas, pripadnost isti besedni vrsti), isti pomen (semantiko) ter isto uporabo (skladenjsko vezljivost in pragmatično uporabnost).

4.1.2 Pravi prijatelji, ki se skoraj popolnoma ujemajo na vseh jezikovnih ravneh, se ujemajo po fonološki in pomenski plati. Kot sem že nakazala, ujemanje naglasa ni nujno, tolerirajo pa se tudi sistemski premiki v fonološkem sestavu besed. Osnovno sovpadanje pomenov predstavlja nujen pogoj, vendar se dopuščajo majhni premiki v drugem ali tretjem pomenu, ki so nekoliko oddaljeni od osnovnega pomena, vendar govorcju drugega jezika ne predstavljajo težav, kot tudi razlike v specifičnih izrazih in frazemih.

4.2 Lažni prijatelji

Če lažne prijatelje razdelimo samo v dve skupini, na popolne in delne lažne prijatelje (Tušek 2011),¹⁰ se lahko zdi, da so popolni lažni prijatelji tisti, ki sovpadajo na izrazni plati in se povsem razlikujejo na pomenski plati. Vendar je treba pri analizi lažnih prijateljev upoštevati vse dejavnike in različne kombinacije med jezikovnimi platmi, za kar je razdelitev samo na popolne in delne lažne prijatelje preozka, kar ponazarjam s primerom južina, in zato predlagam razširjeno delitev.

južina ž užina (*gastr*) **kuha južino** *kuha užinu*. → *málica*

Beseda *južina* obstaja v slovenščini in v hrvaščini ter se nanaša na povsem različne stvari v predmetnem svetu. V slovenščini ima več med seboj povezanih pomenov, ki so vsi, razen specifičnega zoološkega, povezani s hrano. Zanimiv je kvalifikator nar., ki se pojavlja pri tej besedi v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika*. Korpus *GigaFIDA* nam ponuja 375 zadetkov za iztočnico *južina* in 21.484 za *malica*, kar veliko pove o uporabnem potencialu besede *južina* v slovenščini. V hrvaščini pa beseda *južina* sodi med meteorološke termine in pomeni stanje, ko se ljudje ne počutijo dobro zaradi vlažnega in soparnega vremena. Kljub temu da primer nakazuje popolnega lažnega prijatelja, je težko predstaviti besedilni kontekst, v katerem bi se bilo mogoče zmotiti. Beseda *malica* se v slovenščini uporablja pogosteje kot beseda *južina*, medtem ko se beseda *užina* v hrvaščini uporablja zelo pogosto kot povsem nevtralna beseda, tako da ni niti ujemanja na pragmatični ravni. Navedeno nakazuje, da lahko koncept popolnih lažnih prijateljev obsega samo tiste besede, ki imajo isti izraz in različen pomen, vendar pomena ni mogoče določiti iz besedilnega konteksta.

¹⁰ Lažni prijatelji, ki jih lahko določimo kot popolne lažne prijatelje, pri čemer niti iz konteksta besedila ni mogoče določiti, da se morda motimo, obstajajo, ampak so zelo redki (Tušek 2011: 506).

Analiza slovarskega gradiva kaže, da koncept lažnih prijateljev, ki ni splošno znan med govorce, ampak intuitivno zagotovo obstaja v njihovi zavesti, poleg odnosov, ki zajemajo različne pomene (Tušek 2011: 506–507), vsaj teoretično obsega tudi odnose, ki jih na primeru besed s povsem istim izrazom naštevam v nadaljevanju. Vsi navedeni odnosi obstajajo tudi, ko gre za besede, ki se ne ujemajo povsem na fonološki plati, kot je prikazano na primeru pravih prijateljev, pa tudi v primerih, ko se besedi morfološko rahlo razlikujeta. Vsi primeri so iz *Velikega slovensko-hrvaškega in hrvaško-slovenskega slovarja* in so zgolj ilustrativni.

4.2.1 Besede istega izraza,¹¹ ki imajo v prvem jeziku, J1, en denotativni pomen, ki se povsem razlikuje v drugem jeziku, J2, in se jih lahko uporabi v istih besedilnih kontekstih.

kopánje *sr* kúpānje

Včeraj smo bili na kopanju.

4.2.2 Besede istega izraza, ki imajo v J1 en denotativni pomen, ki se povsem razlikuje v jeziku J2, ampak se ne uporabljajo v istih besedilnih kontekstih.

júžina ž ũžina (*gastr*) **kuha južino** *kuha užinu*. → *málica*

4.2.3 Besede istega izraza, ki imajo v J1 en konotativni pomen, ki se povsem razlikuje v jeziku J2, in se jih lahko uporabi v istih kontekstih.

nacúkati se *nesvr* **nacúkam se** (*ekspr*) nacúgati se, nacvrćati se **spet se ga je nacukala opet se nacugala**. → *napiti se*

Danes popoldan se bo res nacukala.

4.2.4 Besede istega izraza, ki imajo v J1 en konotativni pomen, ki se povsem razlikuje v jeziku J2, ampak se jih ne uporabi v istih besedilnih kontekstih.

méta ž (*bot*) mètivica **poprova meta** *paprena metvica*.

4.2.5 Besede istega izraza, ki imajo v J1 (vsaj) dva denotativna pomena, od katerih se eden ujema s pomenom J2, drugi pa se razlikuje, in se jih lahko uporabi v istih kontekstih.

máčeha¹² ž mächeha

mächeha ž (*bot*) mächuhica **posaditi gredico mačeh** *posaditi gredico maćuhica*.

Tavala je po gozdu in obenem ugledala mačeho.

nebó *sr* něbo (*ekspr*) **strela z jasnega nebá** *grom iz vedra neba*. **pod milim nebom** *pod vedrim nebom*.

¹¹ Ko govorim o besedah istega izraza, gre za besede, ki so popolnoma iste ali skoraj iste (refleks praslavanskega jata, č in č ipd.).

¹² Beseda *mačeha* v standardni hrvaščini ne obstaja, ampak obstaja beseda *maćeha*. *Mačeha* pa obstaja v kajkavskem dialektu hrvaškega jezika.

nebó sr (*anat*) nēpce
nebó sr baldáhīn
 Zagledala se je v nebo.

4.2.6 Besede istega izraza, ki imajo v J1 (vsaj) dva denotativna pomena, od katerih se eden ujema s pomenom J2, drugi pa se razlikuje, ampak se besed ne uporabi v istih besedilnih kontekstih.

máh m máh, zámah, údarac, údár **mah z mečem, veslom zamah mačem, veslom. ubiti dve muhi na en mah ubiti dvije muhe jednim udarcem/ odjednom.**
máh m (*bot*) máhovina **mah pokriva tla okoli hrasta mahovina prekriva tlo oko hrasta. (ekspr) spomin na dogodek je prekril mah sjećanje na događaj je palo u zaborav.**

4.2.7 Besede istega izraza, ki imajo v J1 (vsaj) dva pomena, denotativnega in konotativnega. Denotativna pomena v J1 in J2 se ujemata, medtem ko konotativnega v J2 ni ali pa se razlikuje od konotativnega pomena v J1. Besede se lahko uporabi v istih kontekstih.

máček m máčka (*zool*) máčák **naš maček rad lovi miši naš mačák rado lovi miševe. kupiti mačka v žaklju kupiti mačka u vreći.**
máček m máčka (*ekspr*) mamùrluk **imeti mačka biti mamuran.**
 Zjutraj se je, kot običajno, zbudil v svoji sobi. Ko je vstal iz postelje, je ugotovil, da ima hudega mačka.

4.2.8 Besede istega izraza, ki imajo v J1 (vsaj) dva pomena, denotativnega in konotativnega. Denotativna pomena v J1 in J2 se ujemata, medtem ko konotativnega v J2 ni ali pa se razlikuje od konotativnega pomena v J1. Če obstaja konotativni pomen, se besede ne uporablja v istih besedilnih kontekstih.

púst prid 1. púst, prázan **pozimi je vse pusto zimi je sve pusto. (ekspr) 2. sūhopāran, dōsādan njegovo pripovedovanje je bilo precej pusto njegovo je pripovijedanje bilo prilično suhoparno. 3. křt pusto meso krto meso.**

4.2.9 Besede istega izraza, ki imajo v J1 (vsaj) dva pomena, denotativnega in konotativnega. Denotativna pomena se razlikujeta, medtem ko se konotativna ujemata.¹³

Poleg tega obstaja še posebna skupina lažnih prijateljev, ki jih lahko imenujemo tudi *psihološki lažni prijatelji* in nimajo svojega mesta v naštetih kategorijah. Beseda se na izrazni strani razlikuje od besede, s katero jo lahko zamenjamo, na način, ki lahko manj izkušene govorce in prevajalce zavede ter pretirano generalizirajo.

4.2.10 Besede skoraj istega izraza, ki imajo v J1 en denotativni ali konotativni pomen, ki se povsem razlikuje v jeziku J2, in se jih lahko uporabi v istih besedilnih kontekstih.

¹³ Splošne tipološke raziskave kažejo, da so takšni odnosi teoretično mogoči, ampak zelo malo verjetni.

jútri¹⁴ pril sũtra **jutri opoldne sutra oko podneva. jutri teden sutra tjedan dana. jutri zjutraj sutra ujutro.**

něpogrešljív¹⁵ prid nõophodan, nõžan, prijéko põtребan **nepogrešljiva sestavina sladíc je jajčni beljak nužan sastojak kolača je bjelanjak od jaja. nepogrešljivo sredstvo komunikacije neophodno sredstvo komunikacije. nepogrešljiv znak bolezni nepogrešív znak bolesti.**

ogovárjati¹⁶ nesvr **ogovárjam** oslovljávati, õbraćati se (někome)

4.2.11 Besede skoraj istega izraza, ki imajo v J1 en denotativni ali konotativni pomen, ki se povsem razlikuje v jeziku J2, ampak se teh besed ne uporabi v istih besedilnih kontekstih.

4.3 Besede različnega izraza in različnega pomena

Takšnih povsem različnih besed je med slovenščino in hrvaščino najmanj, kar je povsem razumljivo, saj sta jezika genetsko, tipološko in geografsko sorodna.

jása ž pròplanak

jášek m jáška kånål, õkno, rõv **jašek za dvigalo okno dizala. zračni jašek zračni kanal. svetlobni jašek svjetlarnik. sin (razg) šáht**

jecljáti nesvr **jecljám** mũcati, zamuckívati

nemára pril (star) mõžda **če bi bil tukaj, bi ga nemara spoznal kad bi bio ovdje, možda bi ga upoznao.** → mordà, mogõće

Nekatere izmed naštetih besed so bolj pogoste, druge manj, pri nekaterih prepoznamo skupni izvor v daljni zgodovini, spet pri drugih ne, kar kaže na zelo spodbudne medjezikovne odnose, ki so lahko podlaga za poučevanje in raziskovanje.

5 Namesto sklepa

Med jeziki, ki so si na tolikih ravneh tako blizu – kot sta si slovenščina in hrvaščina, ki sta stoletja dolgo živeli drug poleg druge in gradili odnose z medsebojnim prepletanjem – ne bi niti na leksikalni niti na slovnični ravni smeli pričakovati enostavnih odnosov. Menim, da prav od tod izvira bogastvo in zanimivost odnosov med obema jezikoma, kulturama in vseh ravni, na katerih se srečujejo.

Stopnje približevanja ali enačenja so odvisne od številnih elementov življenja jezika, leksikalnih pomenskih grozdov in posameznih besed, a že iz tega kratkega prikaza je jasno, da gre za živ organizem, ki se spreminja iz dneva v dan, kar predstavlja jezikoslovcem, študentom obeh jezikov in prevajalcem veliko neraziskano gradivo za analizo v prihodnje.

¹⁴ Beseda *jutri* ne obstaja v hrvaščini, ampak obstaja beseda *jutro*, ki pomeni 'jutro'.

¹⁵ Beseda *nepogrešljiv* ne obstaja v hrvaščini, ampak obstaja beseda *nepogrešív*, ki pomeni 'nezmotljiv'.

¹⁶ Beseda *ogovarjati* v hrvaščini ne obstaja, ampak obstaja beseda *ogovarati*, ki pomeni 'obrekovati'.

Literatura

- ANTUNOVIĆ, Goranka, 1996: Anglicizmi i prevođenje: bez konzultinga nema happy enda. *Suvremena lingvistika* 41/42. 1–9.
- BLAŽEKA, Đuro, 2011: »Lažni prijatelji« između hrvatskoga standardnoga jezika i međimurskoga dijalekta. *Filologija* 57. 1–32.
- BRDAR, Mario, 1992: Lažni prijatelji i teorija jezičnih dodira. Marin Andrijašević, Yvonne Vrhovac (ur.): *Strani jezik u dodiru s materinskim jezikom. Zbornik radova*. Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. 219–223.
- BRDAR, Mario, BRDAR SZABO, Rita, 1995: Leksička semantika i teorija prevođenja: slučaj lažnih i pravih prijatelja. Jelena Mihaljević Djigunović, Neda Pintarić (ur.): *Prevođenje: Suvremena strujanja i tendencije*. Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. 337–342.
- BUNČIĆ, Daniel, 2000: *Das sprachwissenschaftliche Problem der inner-slavischen »falschen Freunde« im Russischen*. www.daniel.buncic.de/staatsarb/fauxamis.htm
- CHAMIZO DOMÍNGUEZ, Pedro J., 1999: False Friends: Mousetraps for Communication and Translation. *International Journal of Communication*. 9/1–2. 115–130.
- CHAMIZO DOMÍNGUEZ, Pedro J., 2006: False friend. Keith Brown (ur.): *Encyclopedia of Language and Linguistics*. Vol. IV. Oxford: Elsevier. 426–429.
- CHAMIZO DOMÍNGUEZ, Pedro J., 2007: *Semantics and Pragmatics of False Friends*. London, New York: Routledge.
- CHAMIZO DOMÍNGUEZ, Pedro J., NERLICH, Brigitte, 2002: False friends: their origin and semantics in some selected languages. *Journal of Pragmatics* 34. 1833–1849.
- DAJBROWSKA, Ewa, 2009: Constructing a second language: Some final thoughts. *Annual Review of Cognitive Linguistics* 7. 277–290.
- DAJBROWSKA, Ewa, 2012: Different speakers, different grammars: Individual differences in native language attainment. *Linguistic Approaches to Bilingualism* 2. 219–253.
- GOUWS, Rufus H., PRINSLOO, D. J., de SCHRYVER, Gilles-Maurice, 2004: Friends will be Friends – True or False. Lexicographic Approaches to the Treatment of False Friends. *Euralex 2004 Proceedings: Lexicological Issues of Lexicographical Relevance*. 797–806.
- IVR, Vladimir, 1968: Serbo-Croat-English false pair types. *Studia romanica et anglica zagradiensia* 25/26. 149–159.
- IVR, Vladimir, 1976: The semantics of False Pair Analysis. Dumitru Chitoran (ur.): *2nd International Conference of English Contrastive Projects*. Bucharest: University of Bucharest, Department of English; Arlington: The Centre for Applied Linguistics. 117–123.
- IVR, Vladimir, 1984: *Teorija i tehnika prevođenja: udžbenik za I i II god. Pozitivnouslymerenog obrazovanja i vaspitanja srednjeg stupnja prevodilačke struke*. Novi Sad: Centar »Karlovačka gimnazija« Sremski Karlovci.
- JERNEJ, Josip, 1977: O lažnim parovima. *Bilten Zavoda za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 2. 6–15.
- KALENIĆ, Vatroslav, 2001: Pomenske razlike besed istega izvora v slovenščini in srbohrvaščini. Vesna Požgaj Hadži, Marija Smolić (ur.): *Izbrane študije Vatroslava Kalenića*. Ljubljana: Oddelek za slovsanske jezike in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 55–72.
- LEWIS, Kristian, 2002: Rječnik hrvatskih i slavenskih lažnih prijatelja. *Filologija* 38–39. 1–6.
- LEWIS, Kristian, 2008: Dva aspekta neodređenosti pojma lažni prijatelji. Marek Přihoda, Hana Vaňková (ur.): *Slavistika dnes: vlivy a kontexty, Konference mladých slavistu II*. Praha, Červený Kostelec: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Pavel Mervart. 173–189.
- LEWIS, Kristian, 2010: *Hrvatsko-ruski lažni prijatelji. Doktorska disertacija*. Zagreb: Filozofski fakultet.
- LJUBIČIĆ, Maslina, 2001: Lažni parovi i etimologija. *Filologija* 40. 79–88.
- MAJID, Asifa, GULLBERG, Marianne, van STADEN, Miriam, BOWERMAN, Melissa, 2007: How similar are semantic categories in closely related languages? A comparison of cutting and breaking in four Germanic languages. *Cognitive Linguistics* 18/2. 179–194.
- PETI-STANTIĆ, Anita, (v tisku): *Veliki suvremeni slovensko-hrvatski i hrvatsko-slovenski rječnik*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- POPOVIĆ, Milenko, TROSTINSKA, Raisa Ivanovna, 1988: O međujezičnoj (hrvatskosrpsko-ruskoj) homonimiji. *Radovi zavoda za slavensku filologiju* 23. 53–62.
- POPOVIĆ, Milenko, TROSTINSKA, Raisa Ivanovna, 1989: O međujezičnoj hrvatskosrpsko-ukrajinskoj homonimiji. *Radovi zavoda za slavensku filologiju* 24. 71–80.
- TUŠEK, Jelena, 2011: Slovensko-hrvatski lažni prijatelji. Simona Kranjc (ur.): *Meddisciplinarnost v slovenistiki. Obdobja* 30. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 503–508.